

ÄR DET DELBÅRT?

Om att ta, ha och dela nakenbilder

Polisen

Introduktion till dig som ska ha undervisning utifrån detta material

För skolledare, elevhälsa, lärare och övrig skolpersonal som arbetar med värdegrund, värderingar och normer, sexualfrågor samt lag och brott. Polisen har tagit fram detta utbildningsmaterial för skolor i syfte att öka kunskapen om och förebygga sexualbrott mot barn på nätet.

För årskurs 4–9
och gymnasiet

LEKTIONSINNEHÅLL

- **Pedagogiskt material** med kunskapsinnehåll, reflekterande frågor och övningar att göra i skolan kring att dela bilder på nätet, och vad lagen säger om de olika brott man kan utsättas för men även själv begå. Materialet används tillsammans med undervisningsfilmen.
- **Undervisningsfilmen** är 17 minuter och baserad på verkliga händelser och rättsfall. Filmen består av korta sekvenser som tillsammans med det pedagogiska materialet lyfter de rättsliga aspekterna av att ha, ta och dela bilder, utifrån vad som sker i filmen. Vad är brottsligt och vad är det inte?
- **Film med polisen Ritha** om syftet med utbildningsmaterialet, bland annat hur du som vuxen kan skydda barn från brott på nätet.
- **Film med utredare hos polisen** som svarar på frågor om polisens arbete och vad som är viktigt att tänka på som barn eller vuxen i barns närhet.
- **Frågor och svar.** Innehåller vanliga frågor och svar om sexualbrott mot barn och unga på nätet.
- **Informationsfolder till föräldrar/vårdnadshavare.** Filmerna samt informationsfoldern är bra material att länka till på klassbloggen. Uppmana gärna vårdnadshavarna att se filmen och tillsammans med sina barn reflektera över filmen utifrån foldern. Den kan även användas som underlag vid föräldramöte eller liknande.

Allt material och mer information finns på polisen.se/delbart och polismuseet.se/skola

INTRODUKTION

UNDERVISNINGSMETOD

Eleverna får möjlighet att reflektera och resonera kring hur man agerar ansvarsfullt på nätet och de utvecklar sina kunskaper om svensk lag och brott i samband med att man tar, har och delar nakenbilder. Eleverna får insikt om konsekvenserna av att dela och sprida bilder. Det är viktigt att förmedla till barn och unga att de alltid ska prata med en vuxen de litar på samt att de bör kontakta polisen och göra en polisanmälan när de tror att de blivit utsatta för brott.

UPPSKATTAD TIDSÅTGÅNG: 1–3 LEKTIONER

Introducera eleverna till filmen om Vanessa 15 år (kan även vara Christian 15 år). De brott som förekommer i filmen sker bland barn från 8 års ålder och uppåt. Filmen består av korta sekvenser som avbryts av frågeställningar. Vid dessa pauser man filmen och låter eleverna reflektera utifrån frågan i filmen samt frågorna i detta material. Du väljer själv metod (par, grupp, EPA etc.). Verktyg som kan användas är answergarden där eleverna anonymt skickar in tankar och känslor som kan speglas på tavlan. Nästa lektion kan med fördel påbörjas med "Sant eller falskt" på s. 16 och sedan följas upp av filmen där polisens utredare medverkar och svarar på frågor. Svar till "Sant eller falskt": falskt, sant, sant, falskt, sant.

FÖRSLAG PÅ FÖRDJUPNINGSUPPGIFTER

- Att göra en film där eleverna får ge råd till vuxna hur de kan vara och vad de kan säga när barn eller unga berättar något svårt, som att man har skickat en nakenbild till någon.
- Att göra en film eller en affisch där eleverna ger tips på hur man är en schysst person på nätet och skapar en trygg tillvaro på nätet.

- Vad tror ni händer efter en polisanmälan? Utifrån fakta på polisen.se/delbart, dittecpat.se och kollpasoc.se kan eleverna skriva en faktatext, göra en informationsbroschyr eller en film om vad som händer när en polisanmälan har gjorts. Man kan välja att se det ur den utsattes eller förövarens perspektiv och därigenom arbeta med rättskedjan.

BEGREPP

Brott: En handling som är straffbar enligt lag.

Förövare: Den som har begått ett brott.

Utsatt: Drabbad av brott.

Kränkning: Förolämpa eller förnedra en person i ord eller handling, eller att göra ingrepp i personens rättigheter eller friheter.

Juridisk definition: *Allvarlig kränkning (lidande) genom angrepp mot person, frihet, frid eller ära, till exempel vid misshandel, rån och sexualbrott.*

Samtycke: Att man uttryckligen har sagt ja eller aktivt visar att man vill delta.

Nakenbilder: Här syftar vi på sexualiserade bilder eller filmer på barn. Det behöver inte betyda att barnet är helt naket, det kan också handla om lättklädd eller bilder som på olika sätt är av sexuell karaktär.

DIN ROLL

Du som genomför lektionen kan bli den vuxna som barnen eller de unga vänder sig till om de hamnar i en svår situation. Då kan det vara bra att veta att det finns mer information på polisen.se/delbart så att du kan stötta på ett bra sätt.

INTRODUKTION

UR LÄROPLANENS FÖRSTA KAPITEL OM SKOLANS VÄRDEGRUND OCH UPPDRAG:

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Kunskapsmål

ÅRSKURS 4–6 CENTRALT INNEHÅLL SAMHÄLLE

Individer och gemenskaper

- Sociala roller och normer i olika sammanhang, till exempel inom familjen och i vänskapsrelationer. Könroller, jämställdhet och sexualitet.
- Sociala skyddsnät för barn i olika livssituationer, i skolan och i samhället.

Rättigheter och rättsskipning

- Samhällets behov av lagstiftning samt några olika lagar och påföljder. Kriminalitet och möjliga konsekvenser för individ och samhälle.
- De mänskliga rättigheterna och deras betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Principen om likabehandling, inklusive skydd mot diskriminering.

Information och kommunikation

- Hur digitala och andra medier kan användas ansvarsfullt utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter.

ÅRSKURS 7–9 CENTRALT INNEHÅLL SAMHÄLLE

Rättigheter och rättsskipning

- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Möjliga orsaker till och konsekvenser av olika typer av kriminalitet, till exempel korruption, våldsbrott, sexualbrott och hedersrelaterat våld och förtryck. Kriminalvårdens uppgifter.

INTRODUKTION

Kunskapsmål

GYMNASIET

Kunskaper:

- Reflektera över sina erfarenheter och sitt eget sätt att lära,
- kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och
- har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck,
- har förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.

Normer och värden:

- Respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet,
- tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.

Centralt innehåll samhälle

- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.

Centralt innehåll juridik (rätten och samhället)

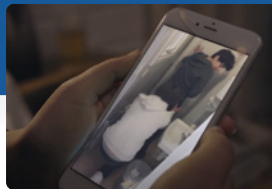
- Straffrätt: regler som rör brott och straff samt straffrättsliga ideologier.
- Sambandet mellan etik och moral i samhället, lagstiftning och tolkning av lagar.

Stort tack till Politiet i Norge som delat sina erfarenheter och möjliggjort översättning och produktion av materialet "Delbart" på svenska.

Vad säger lagen? – utifrån filmen Delbart

Något som kan kännas spännande, vara tänkt på skoj eller som hämnd mot någon kan vara brottsligt.

Filmen inleds med att två ungdomar öppnar upp en toalettdörr och filmar en ung kille som står med sina byxor nere. Rent rättsligt kan det som ungdomarna gör i filmen anses vara brott såsom kränkande fotografering eller sexuellt ofredande.

Vidare kan det anses vara ett barnpornografibrott då ungdomarna skildrar ett barn i en film med en sexuell innebörd.

Barnpornografibrott 16 Kap 10a§ Brottsbalken

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till (SFS 2010:399), döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Kränkande fotografering 4 Kap 6a§ Brottsbalken

Den som olovligen med tekniskt hjälpmedel i hemlighet tar upp bild av någon som befinner sig inomhus i en bostad eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller ett annat liknande utrymme, döms för kränkande fotografering till böter eller fängelse i högst två år.

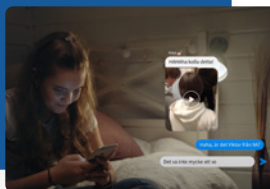
Sexuellt ofredande 6 Kap 10§ Brottsbalken

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under 15 år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande mot barn till fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

VAD SÄGER LAGEN?

Filmen sprids sedan av ungdomarna vidare till Vanessa via en gruppchatt. Vanessa får sedan frågan av en kompis som även hon vill ta del av filmen. Vanessa skickar då filmen vidare till kompisens. Samtliga som delar filmen gör sig skyldiga till brott såsom olaga integritetsintrång och eventuellt barnpornografibrott.

Olaga integritetsintrång 4 Kap 6c§ Brottsbalken

Den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida bild på eller annan uppgift om någons sexualliv, bild på någons helt eller delvis nakna kropp döms, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör, för olaga integritetsintrång till böter eller fängelse i högst två år.

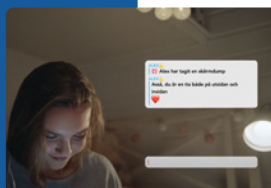

Vidare in i filmen så delar Vanessa nakenbilder på sig själv till Alex. Detta sker med samtycke och är därmed inte brottsligt. Det som avgör i detta fall är att:

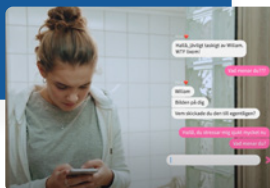

- Ålderskillnaden mellan personerna är liten.
- Skillnaden i utveckling mellan personerna är liten.
- Handlingen varit helt frivillig.

Om detta inte uppfylls så kan det vara brottsligt. Brottet är utnyttjande av barn för sexuell posering.

Filmen fortsätter med att William olovligen tar Alex telefon och via den sprider han bilderna på Vanessa på nätet. William gör sig då skyldig till brott såsom dataintrång, olaga integritetsintrång och eventuellt barnpornografibrott.

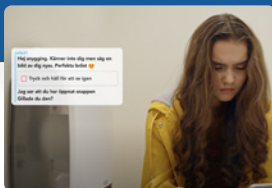
Dataintrång 4 Kap 9c§ Brottsbalken

Den som olovligen bereder sig tillgång till en uppgift som är avsedd för automatiserad behandling eller olovligen ändrar, utplånar, blockerar eller i register för in en sådan uppgift döms för dataintrång till böter eller fängelse i högst två år.

VAD SÄGER LAGEN?

Vidare in i filmen får Vanessa en oönskad nakenbild skickad till sig av en för henne okänd person, Calle31. Calle31 gör sig skyldig till sexuellt ofredande då hen skickar en oönskad nakenbild vilket innebär att hen blottar sig på ett sätt som ofredar Vanessa.

Sexuellt ofredande 6 Kap 10§ Brottsbalken

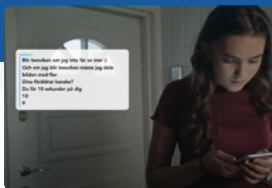
Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under 15 år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande mot barn till fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Filmen fortsätter sedan med att Calle31 pressar Vanessa genom hot om att dela hennes bilder.

Calle31 gör sig skyldig till försök till utnyttjande av barn för sexuell posering då han försöker utnyttja ett barn att utföra sexuell posering som är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling.

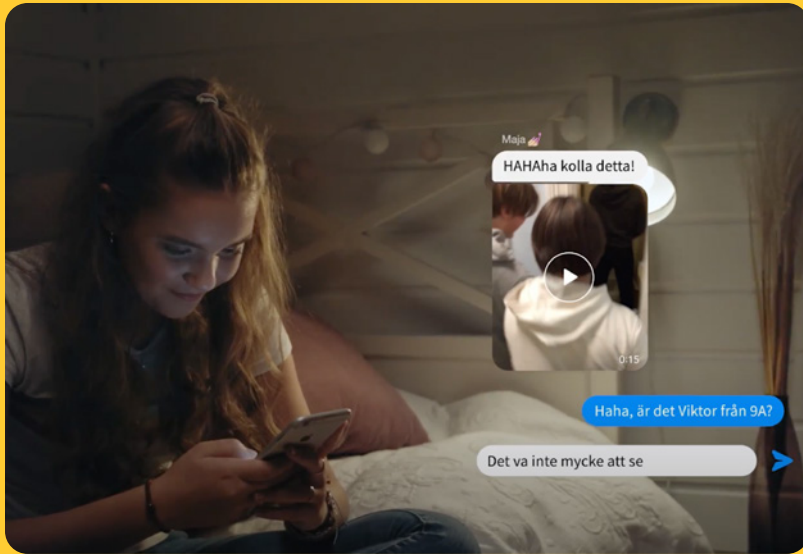

Utnyttjande av barn för sexuell posering 6 Kap 8§ Brottsbalken

Den som främjar eller utnyttjar att ett barn under 15 år utför eller medverkar i sexuell posering, döms för utnyttjande av barn för sexuell posering till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling, eller den som försätter barnet i eller utnyttjar att barnet av någon annan försätts i en situation som innebär sexuell posering.

Är brottet grovt, döms för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vad tycker ni om det Vanessa och hennes kompisar gör?

Varför delar Vanessa och hennes kompisar filmen? Vad tror du? Välj ett av alternativen genom handuppräckning.

- De vill vara en del av gänget.
- De vill bli populära.
- De känner sig pressade att dela filmen.
- De tänker inte efter innan.

Hur tror du att killen som filmas känner sig?

Polisen informerar

Det som känns som en kul och spännande grej kan vara jobbigt för den som utsätts och dessutom brottsligt.

Att i hemlighet filma eller ta sådana bilder som i filmen kan vara brottsligt. Det kan även vara brottsligt att sprida dem vidare. Att sprida sådana bilder eller filmer kan vara olaga integritetsintrång och om personen är under 18 år kan det även vara barnpornografibrott.

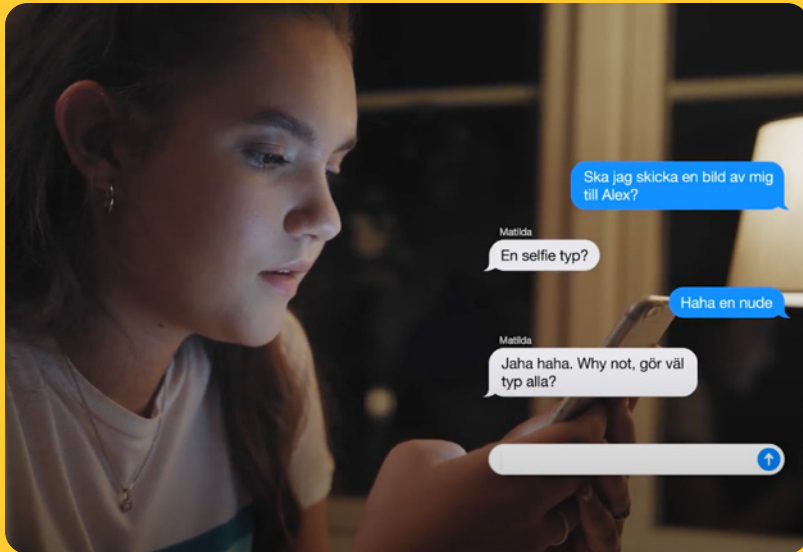

VAD SÄGER LAGEN?

Kränkande fotografering
4 Kap. 6a§ Brottsbalken

Olaga integritetsintrång
4 kap. 6c§ Brottsbalken

Barnpornografibrott
16 kap 10a§ Brottsbalken

Hur vanligt tror ni det är att barn och unga skickar nakenbilder?

- Vad kan Vanessas kompis Matilda göra istället? Vad tycker du?
- Vad skulle du göra ifall en kompis frågar dig om råd?
- Varför ber egentligen Alex om en bild?

Polisen informerar

Alla gör det inte. Du behöver inte heller.

Man ska inte behöva känna pressen att alla andra tar och har nakenbilder. Det stämmer nämligen inte.

Precis som när det gäller sex och samlevnad så ska det finnas ett samtycke och att personerna har fyllt 15 år.

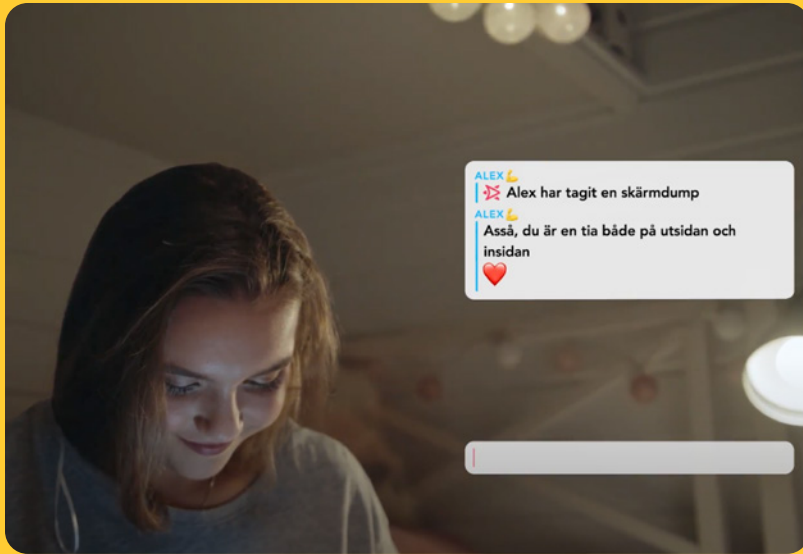

VAD SÄGER LAGEN?

Vad är en olaglig bild/film enligt lag?

En bild eller film kan vara olaglig även om personen på bilden inte är naken. Bilden eller filmen ska ha ett sexuellt motiv.

Det betyder att en bild eller en film på en person som har underkläder på sig eller som visar privata delar av kroppen, kan vara olaglig. Bilden och filmen kan även vara sådan att den kränker personens sexuella integritet.

Vad tycker ni om att Alex sparar bilder av Vanessa?

- Varför sparar Alex bilden?
- Är det okej när Vanessa själv har skickat bilden?
- Vad kan hända nu när Alex har bilden?

Polisen informerar

Det kan vara brottsligt att ta, ha och dela nakenbilder av någon som är under 18 år (även om man får ha sex från 15 år).

Undantaget är om personen är över 15 år om:

- handlingen varit helt frivillig,
- ålderskillnaden och skillnaden i utveckling mellan personerna inte är så stor.

Att bestämma sig för att ta en nakenbild eller film på sig själv är helt frivilligt. Att ge andra tillgång till bilden eller filmen innebär att du inte vet hos vem eller var den kan hamna.

VAD SÄGER LAGEN?

Barnpornografibrott
16 kap 10a§ Brottsbalken

Vad kan Alice göra för att vara en bra kompis för Vanessa?

- Vilka råd kan hon ge?
- Vem kan man prata med?
- Vad kan man göra ifall man inte har någon vuxen att prata med?
- Är det okej att göra som Alex kompis?

Polisen informerar

Barn och unga söker ofta råd hos kompisar.

Du kan vara en bra vän och hjälpa din kompis att berätta för en vuxen som hen litar på som förälder, lärare och skolkurator. Om du inte vet vem du ska prata med kan du anonymt kontakta exempelvis Bris och dittecpat.se. Socialtjänsten eller ungdomsmottagningen där du bor finns också till för att hjälpa dig.

Genom att polisanmäla kan du bidra till att andra barn inte behöver uppleva detsamma eftersom en anmälan kan göra att förövaren stoppas.

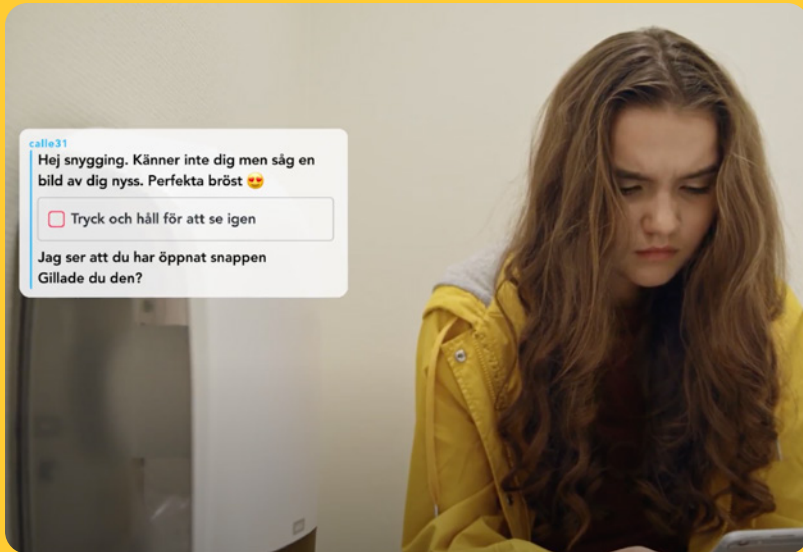
Tänk till en extra gång innan du sprider och delar bilder. Det kan vara brottsligt.

VAD SÄGER LAGEN?

Dataintrång
4 kap 9c§ Brottsbalken

Olaga integritetsintrång
4 kap 6c§ Brottsbalken

Har Calle31 rätt att skicka nakenbilder av sig själv till Vanessa?

- Varför gör han det?
- Vad tror du Vanessa känner när hon ser bilden?
- Är det någon skillnad mot att dra ner byxorna framför någon man träffar ute?
- Skulle det ha varit annorlunda om Vanessa var 18 år?

Polisen informerar

Den som skickar bilden begår ett brott.

Många tror att ta emot oönskade nakenbilder är något du bara måste gå med på. Det är inte sant. Du ska aldrig behöva acceptera att någon skickar sådana bilder till dig utan ditt samtycke.

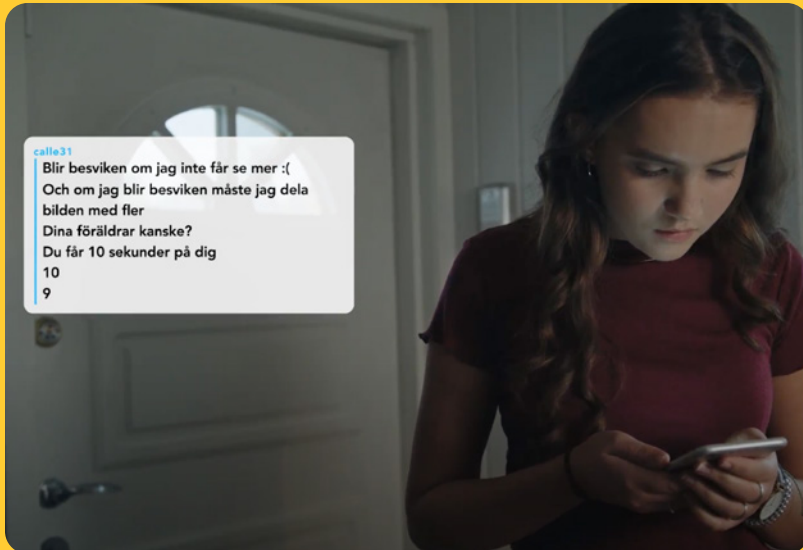
Det är ett brott att skicka nakenbilder och filmer till någon som inte har bitt om det oavsett ålder.

Att skicka nakenbilder till någon under 15 år kan vara ett brott oavsett om de har bitt om dem eller inte.

VAD SÄGER LAGEN?

Sexuellt ofredande
6 kap. 10§ Brottsbalken

calle31
Blir besviken om jag inte får se mer :(
Och om jag blir besviken måste jag dela bilden med fler
Dina föräldrar kanske?
Du får 10 sekunder på dig
10
9

Vad bör Vanessa göra nu?

- Ska Vanessa berätta för en vuxen som hon litar på?
- Tror du att barn och unga vågar berätta för vuxna? Varför/varför inte?
- Hur skulle du vilja bli bemött av en vuxen i denna situation?

Polisen informerar

Det är ALLTID personen som pressar eller hotar som gör fel och begår ett brott. Det är ALDRIG det utsatta barnets fel.

I Vanessas situation är det lätt att tänka att det är ens eget fel, att det är pinsamt, jobbigt och obehagligt. Detta vet personer som Calle31 och utnyttjar Vanessas känslor för att få fler bilder. För att stoppa personer som Calle31 behöver man samla mod och berätta.

Detta bör du göra ifall du eller en kompis blir utsatt:

- Stoppa kontakten.
- Skärmdumpa, radera ingenting.
- Berätta för en vuxen du litar på, polisanmäl så fort som möjligt.

VAD SÄGER LAGEN?

Utnyttjande av barn för sexuell posering
6 kap 8§ Brottsbalken

Kan man ta bort nakenbilder som delats på internet?

- Vad kan man göra?
- Kan man ta bort bilder från alla sidor?
- Kan man ta bort bilder som ligger på andras mobiler?

Polisen informerar

Polisen kan inte ta bort alla bilder och filmer som delas på internet. Det kan ingen.

Det finns tjänster som kan ta bort nakenbilder på nätet, men risken är stor att nakenbilderna sprids till platser på nätet som dessa tjänster inte når.

Därför är det viktigt att känna till konsekvenserna av att en bild eller film delas. Att du inte vet hos vem eller vart den kan hamna.

Bilder av sexuell karaktär kan leva kvar väldigt länge på nätet.

Är det delbart?

- Vad tänker du om det Vanessa utsätts för?
- Kan det hända dig eller någon du känner?
- Tror du att Vanessa hade delat filmen av killen på toaletten (i början av filmen) efter sina upplevelser?

Polisen informerar

Är det delbart? Tänk efter före, så att du kan göra bra val för dig själv och andra.

Titta gärna på filmen tillsammans med dina föräldrar, vårdnadshavare eller någon annan vuxen. Berätta vilket stöd du skulle velat ha om du hade hamnat i samma situation som Vanessa, Alex eller någon av de andra kompisarna.

Sant eller falskt?

”Ifall man är kär på riktigt skickar man nakenbilder till varandra. Det gör alla.”

”Att sprida nakenbilder på någon under 18 år kan vara barnpornografibrott.”

”Det är alltid brottsligt att skicka en nakenbild till någon som är under 15 år.”

”Polisen kan ta bort alla bilder som lagts ut på nätet.”

”Det är viktigt att dessa brott polisanmäls för att stoppa förövaren från att begå brott.”

Råd från polisen

Detta bör du göra ifall du eller en kompis blir utsatt:

- Stoppa kontakten.
- Skärmdumpa, radera ingenting.
- Berätta för en vuxen, polisanmäl så fort som möjligt.

Varför polisanmäla?

- Du polisanmäler för din egen skull. För att du har blivit utsatt för ett brott.
- Du bidrar även till att andra inte behöver uppleva samma sak, eftersom en anmälan kan göra att förövaren stoppas.
- Visa för omvärlden att detta händer unga på nätet.

Stödorganisationer för barn och unga

- [Bris.se](https://www.bris.se): chatta, ring 116 111
- [Dittecpat.se](https://www.dittecpat.se): chatta, ring 020-112 100
- [Ungaboj.se](https://www.ungaboj.se): chatta, ring 116 006
- Socialtjänsten: [kollpasoc.se](https://www.kollpasoc.se)
- Ungdomsmottagningar: [umo.se](https://www.umo.se)

Mer information:
[polisen.se/delbart](https://www.polisen.se/delbart)

Mer pedagogiskt material:
[polismuseet.se/skola](https://www.polismuseet.se/skola)

